

AZ ONLINE ISTENTISZTELETEKRŐL, A FELEKEZETEK KÖZTI „ÁTJÁRÁSRÓL” KÉSZÍTETT FELMÉRÉST A KOLOZSVÁRI VALLÁSKUTATÓ INTÉZET

Van igény a „digitális” vallási életre Erdélyben

Főleg középkorúak, túlnyomórészt nők követték a járvány miatt az online térbe szorult egyházi eseményeket, és a közvetítésekre a későbbiekben is igény mutatkozik. Az internetes istentiszteletek lehetővé teszik a felekezetek közti „átjárást” – derült ki a kolozsvári Valláskutató Intézet által végzett, Hitélet Erdélyben a koronavírus-járvány idején című kutatásból. A felmérés eredményeiről Kiss Dénes vallásszociológus, a kutatás vezetője beszélt a Krónikának.

» KISS JUDIT

Hitélet Erdélyben a koronavírus-járvány idején címmel végzett kutatást a Magyar Unitárius Egyház által létrehozott kolozsvári Vallásszabadság Háza keretében működő Valláskutató Intézet. A 3975 megkérdezett – köztük 456 lelkész – bevonásával készített felmérésben azt vizsgálták, hogy miként hat az egyházi szolgálatok online térbe kerülése a vallásgyakorlásra. Azt is körüljárták, hogy a kényszerhelyzetben a lelkészek milyen megoldásokat alkalmaztak, és ezekkel hogyan boldogultak; hogy az internetes szolgálatok milyen mértékben értek célba, miként éltek a hívek e lehetőségekkel, milyen előnyeit, hátrányait látták.

A felmérés Románia magyar lakta vidékeit igyekezett átfogni: a Partiumot, Székelyföldet, Bánságot is, tehát területileg kiegyensúlyozott a minta. Az adatfelvételek április 22. – május 2. között kerültek sorra a világhálón elérhető kérdőív segítségével, az elemzés a 16–75 éves, legalább szakiskolai végzettséggel rendelkező, havonta legalább egyszer templomba járó erdélyi magyar népességre vonatkozik. A válaszadók felekezetek szerinti megoszlását a 2011-es népszámlálási adatok szerint súlyozták.

Kiss Dénes vallásszociológus, a kutatás vezetője megkeresésünkre elmondta, a felmérés célja a helyzet megismerése volt, hiszen eddig nem volt rálátás erre a kérdésre. „Elsőre úgy tűnhet, a hitélet online térbe való kerülése előzmény nélküli, de nem volt az. Valójában jó ideje vannak gyülekezetek, plébániák, amelyek korábban is közvetítettek istentiszteleteket, miséket a világhálón. Nem volt új, csak eddig egyfajta túlbuzgóságnak számított

» Az online istentiszteletek velejárója, hogy bárki bármilyen közvetítésbe bekapcsolódhat, így az emberek esetenként más választanak, mint ahová hagyományosan tartoznak. A szakirodalom egy ideje már megfogalmazta ezt, és úgy tűnik, hogy a vallási élet digitalizációja elősegíti a választás lehetőségeinek bővülését” – fejtette ki Kiss Dénes.

így tenni, aztán az istentiszteletek közvetítésére a járvány miatt csak a világhálón keresztül kerülhetett sor” – mondta a szociológus. Kifejtette, nem volt egységes kép arról, hogy a hitélet gyakorlása miként változott meg. Az egyes lelkészeknek volt ugyan rálátásuk arra, hogy közvetítésüket mennyien követik, arról viszont

A járvány hetei alatt a virtuális térben tartottak miséket, istentiszteleteket Erdély-szerte

kevésbé, hogy kik, és mit gondolnak erről – ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása volt a célja a felmérésnek. Gyakorlati megfontolású, alkalmazott kutatás volt, amelynek második része a lelkészek szemszögéből vizsgálja meg az online istentiszteletek gyakorlatát. A kutatás egyébként közhasznú céllal végzett önkéntes munka – mondta el a szociológus.

Középkorú nők követték leginkább az online szertartást

Mi derült ki a kutatásból a járványhelyzettel szembesülő erdélyi magyarságnak az istentiszteleteket követő részéről? – kérdeztük Kiss Dénest. Mint mondta, az egyik érdekesség, hogy társadalmi jellemzői alapján hogyan is néz ki az istentiszteletet, misét néző vagy online bekapcsolódó nagy csoport. „Az látszik, hogy a középkorúak azok, akik ennek a csoportnak a gerincét képezik. A normális esetben templomba járókhoz képest is több a nő ezek körében, magasabb az iskolai végzettség, és nincsen e tekintetben különbség a falun és városban élők között: ugyanolyan arányban kapcsolódnak be” – mutatott rá a kutatásvezető.

Kifejtette, a felmérést végzőket az a kérdés is foglalkoztatta, hogy mennyire teszi lehetővé az online kapcsolat, hogy valóban bekapcsolódjon valaki. „Aki elmegy a templomba, még ha bóbiskol is, de ott van fizikailag végig az eseményen, viszont ha otthon a tévé, számítógép vagy okostelefon előtt követi a szertartást, akkor nagy a csábítás, hogy ezzel párhuzamosan egyebeket is csináljon. A kérdés az volt, hogy milyen mértékben képesek az emberek ráhangolódni és részt venni ténylegesen, vagy csak néha néztek bele a felvételbe. Az összkép az, hogy gyakran többszemélyes, családi esemény az istentiszteletbe való bekapcsolódás. Egy elkötelezett réteget sikerült megszólítani a kutatásban” – mondta a szociológus. A történelmi egyházak népszerűsítették a kérdőíveket: a református, katolikus, unitárius és evangélikus egyház, így a válaszadók jórészt az egyházak iránt elkötelezett személyek. „Az is világos, hogy azokat, akik nem szoktak internetezni, nem sikerült elérni ezzel a kérdőívvel. Minden okunk megvan azt hinni, hogy akiket nem lehetett elérni, azok nagyjából ugyanazok, akik az online istentiszteleteket sem követik” – mondta a kutató.

Továbbra is van igény online közvetítésre

Kiss Dénes arra is rámutatott, a felmérésben 75 évnél idősebbek szinte egyáltalán nem választottak, holott a valóságban sokan bekapcsolódhattak az online közvetítésekre családtagjaik segítségével. Hogy az online istentiszteletekre a továbbiakban mennyire lesz igény, miként fog beépülni az erdélyi magyarok szokásrendjébe, a kutató azt mondta, a mérésben rákérdeztek erre is. „Arra a kérdésre, hasznosnak tartják-e, hogy a járvány lejárta után is

» Nem volt egységes kép arról, hogy a hitélet gyakorlása miként változott meg. Az egyes lelkészeknek volt ugyan rálátásuk arra, hogy közvetítésüket mennyien követik, arról viszont kevésbé, hogy kik és mit gondolnak erről – ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása volt a célja a felmérésnek.

folymatódják az online közvetítés, nagyon nagy arányban azt választották a kérdeztettek, hogy igen. Eszerint az emberek jónak találják ezt, ugyanakkor sokan vannak, akik azt vallották, ha lehetőség van, személyesen mennének templomba. És a mozgáskorlátozottsággal küzdők számára is fontos lenne az online istentisztelet” – magyarázta a szociológus.

A felekezetek közti „áthallgatás”

Az elszármazottak, külföldön élők is bekapcsolódtak elég nagy számban a származási gyülekezetük közvetítéseibe. „Hogy ennek oka a pillanatnyi fellángolás, az újdonság vonzereje-e, vagy az ijedség a járvány miatt, nem tudjuk. Az online istentiszteletek velejárója, hogy bárki bármilyen közvetítésbe bekapcsolódhat, így az emberek esetenként más választanak, mint ahová hagyományosan tartoznak. A szakirodalom egy ideje már megfogalmazta ezt, és úgy tűnik, hogy a vallási élet digitalizációja elősegíti a választás lehetőségeinek bővülését” – fejtette ki Kiss Dénes. Hozzátette, a kutatásból kiderült, hogy egy átlagos vasárnapon az emberek háromnegyede

nem a központi, vagyis rádióban, tévében közvetített szertartásokat nézi, hanem a saját gyülekezetét. 12 százalékuk egy másik gyülekezet szertartását nézte, és voltak, akik több közvetítésbe is bekapcsolódtak. „Megtörtént az is: nemcsak hogy más gyülekezet istentiszteletét követték, hanem más vallású szertartást. Ily módon a felekezetek közti átjárás gyakorisága megnövekedett. Ennek oka nem tisztázott, de sokan úgy válaszoltak, hogy közelebb állt hozzájuk az illető lelkész, az istentisztelet stílusa, lelkisége, de szintén ok lehet a vallási szempontból vegyes házasság, ahol a felek mindkét szertartást hallgatják felváltva” – mondta a kutató. Rámutatott, az is érdekes, hogy – mivel az istentiszteletek felvételként fenn maradnak az interneten, ezeket is nagy gyakorisággal nézik utólag az emberek: ilyen esetekben a felekezetek közti áthallgatás mértéke nagyobb.

A templomba ritkán járók is követték

Amint a Valláskutató Intézet felméréseinek összegzésében olvasható, a kutatás által elért, tehát egyháza iránt elkötelezett és rendszeresen templomba járó népesség túlnyomó többsége a járvány ideje alatt egy átlagos vasárnapon bekapcsolódott az élő közvetítésekre (90 százalékuk). Az online istentiszteletek/szentmisek követésének egyik jellegzetessége, hogy a bekapcsolódók megközelítőleg fele több közvetítést is követett. E tekintetben azonban jelentős a felekezetek közötti eltérés: míg a katolikusok többsége egy vasárnap egyetlen misébe kapcsolódott be, a protestánsok körében a több istentiszteletet követők vannak többen.

Az eredmények azt mutatják, hogy az online egyházi szolgálatokkal elsősorban mértékben azok élnek, akik a járvány előtt is leginkább templomba járók és vallásosak voltak: minél gyakrabban járt valaki templomba a járvány előtt, annál inkább követi az élő közvetítéseket, és minél inkább vallásosnak tartja magát valaki, annál gyakoribb követője az élő közvetítéseknek. Az egyébként templomba ritkán vagy sohasem járók is igen nagy arányban kapcsolódnak be online közvetítésekre: a ritkán járók háromnegyede, a soha nem járók egynegyede.